

Bipolární tranzistor jako spínač

Elektronika pro informační technologie (IEL)

Brno University of Technology, Faculty of Information Technology
Božetěchova 1/2, 612 66 Brno - Královo Pole
Petr Veigend, veigend@fit.vut.cz

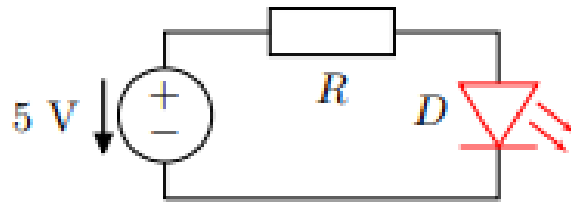

Spolufinancováno
Evropskou unií

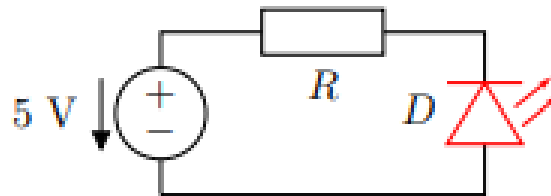

- Diodový jev
- Bipolární tranzistor
  - Co to je a jak to funguje?
  - Bipolární tranzistor jako spínač
- Zapojení bipolárního tranzistoru
- Dvouvstupové hradlo v logice RTL

- Zapojte diodu v propustném

- A závěrném směru

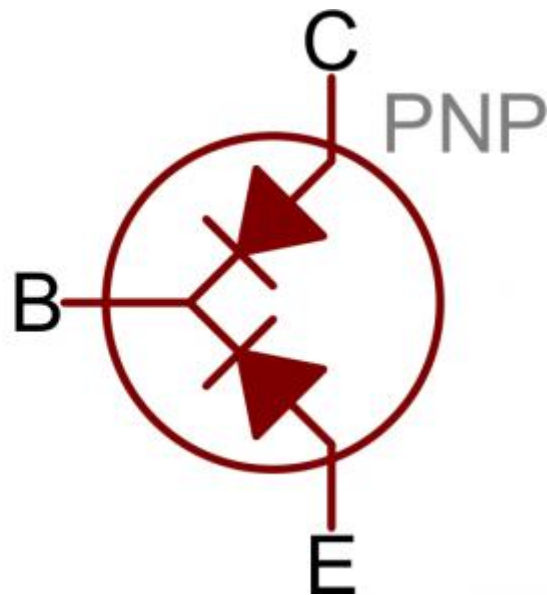
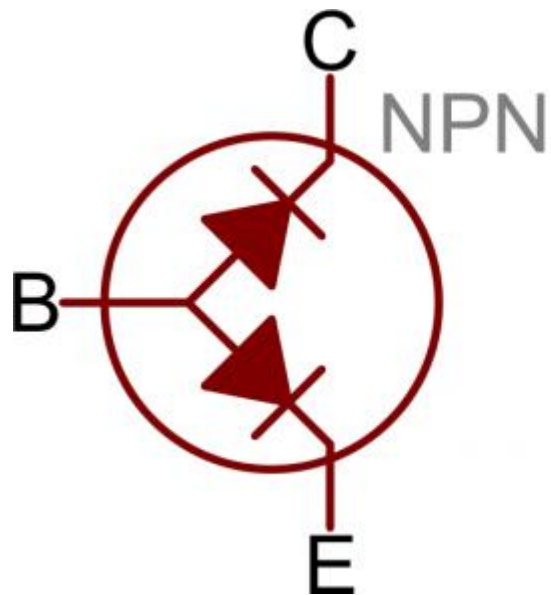

- Porovnejte chování těchto zapojení

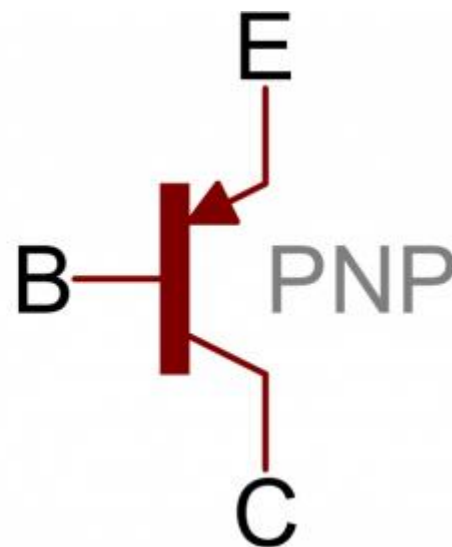
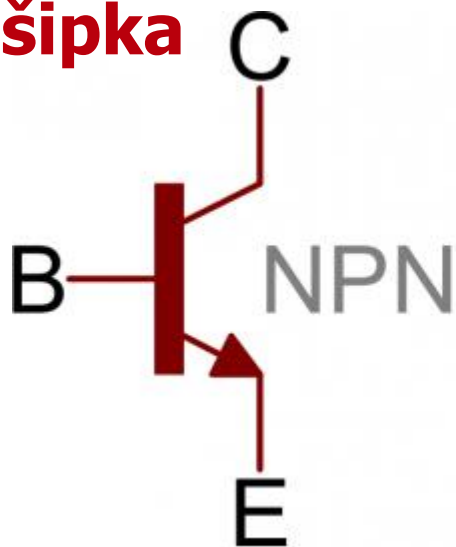
Teoretický úvod

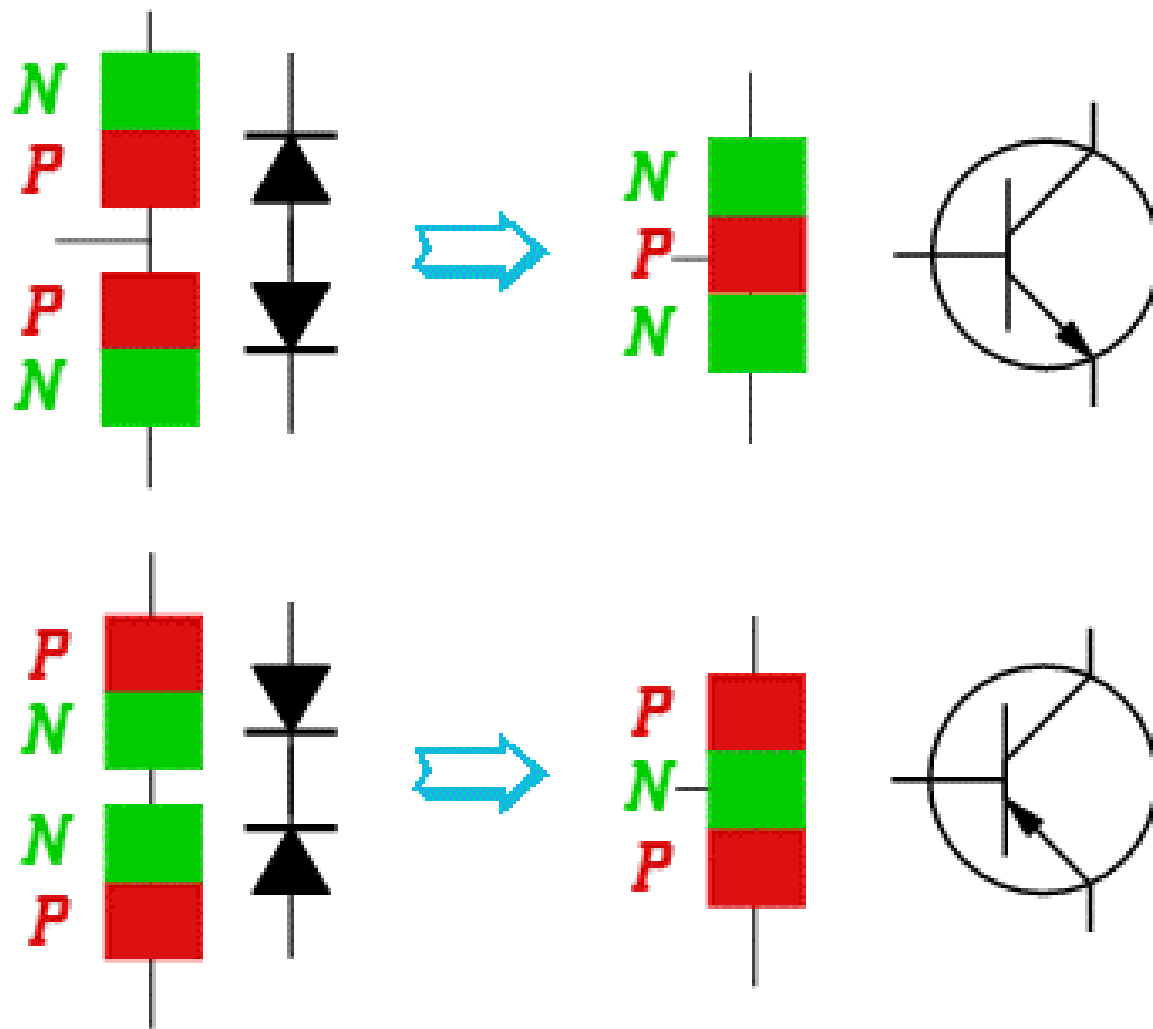
BIPOLÁRNÍ TRANZISTOR

- V podstatě spojení **dvou diod**, podle typu jejich orientace můžeme rozlišit dva typy: **NPN** a **PNP**
- Bipolární tranzistor má **tři** elektrody
  - **Báze**
  - **Kolektor**
  - **Emitor**
- **Bázový proud** řídí průchod proudu mezi kolektorem a emitorem
  - **Pokud přivedeme proud do báze, tranzistor se otevře a mezi kolektorem a emitorem (na výstupu) prochází proud**

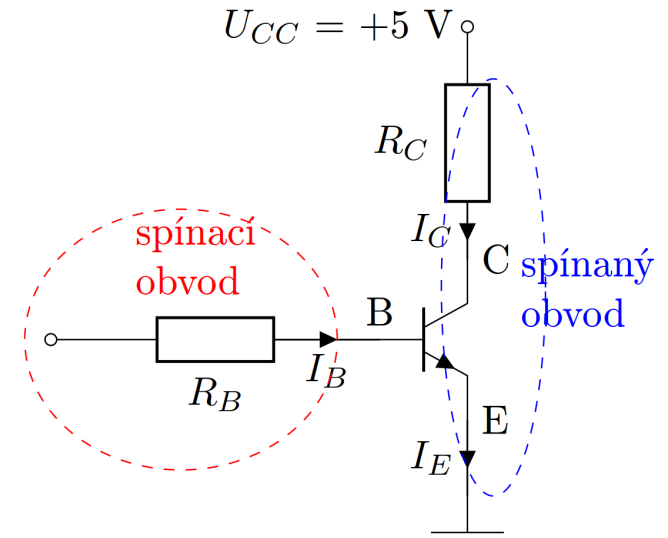

NPN - šipka ven 😊

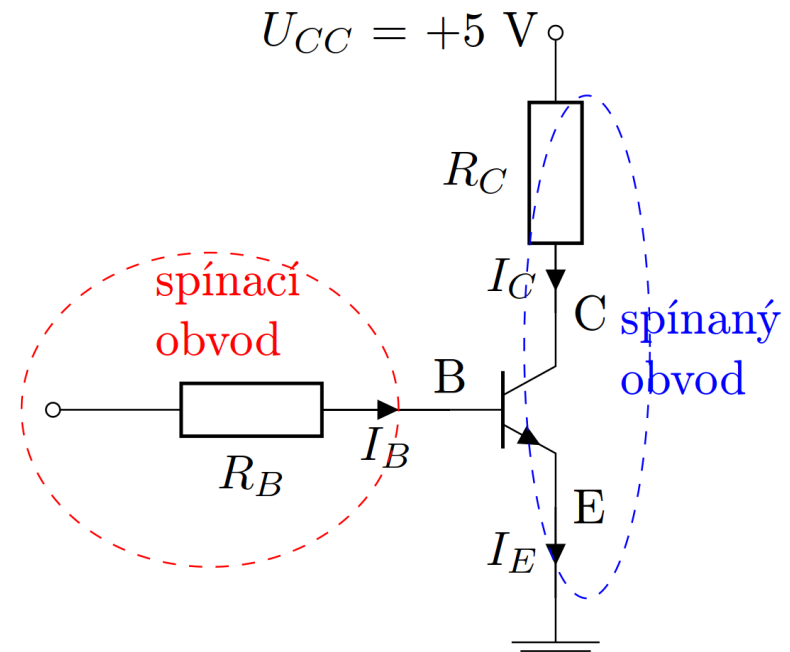
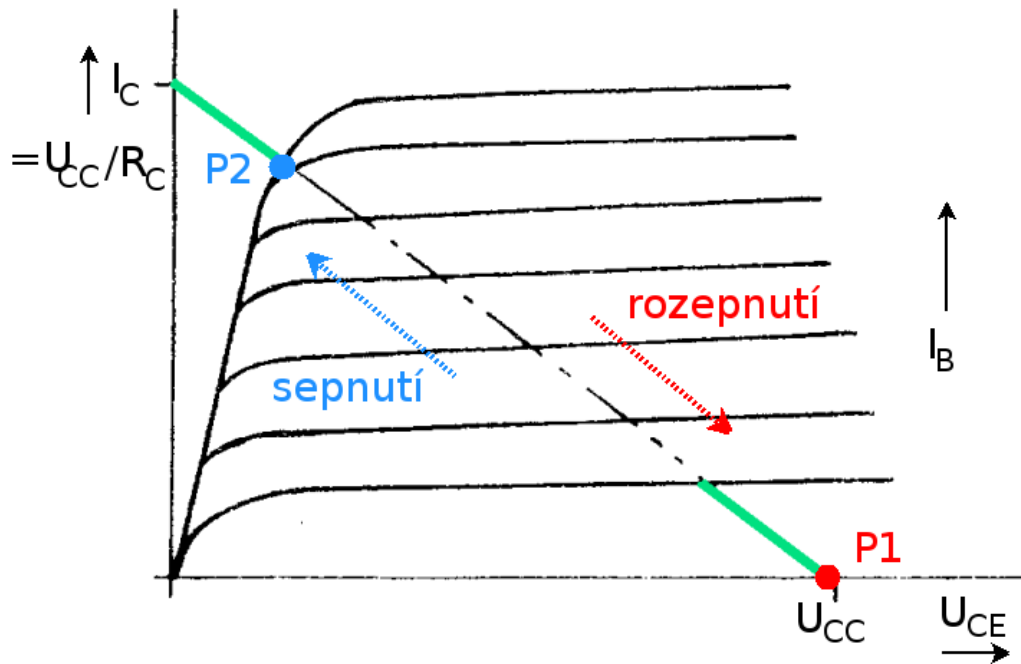

- Dva pracovní stavy
  - **Rozepnuto** - velký R spínače ($M\Omega$), malý I_C
  - **Sepnuto** - malý R spínače ($k\Omega$), velký I_C
- Změny stavů
  - Pomocí malého **(spínacího) bázového proudu I_B**
→ sepnutí/rozepnutí smyčky, poté již protéká **(spínaný) kolektorový proud I_C**

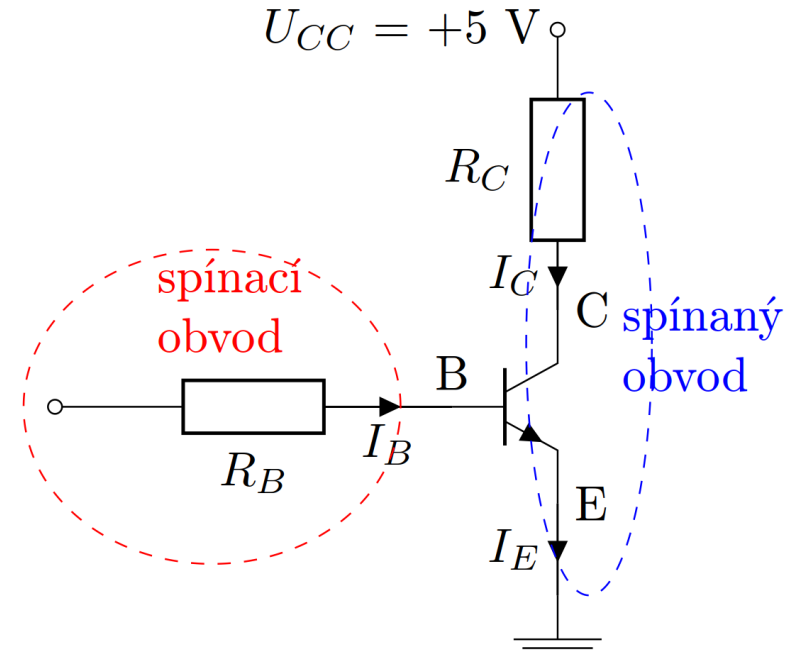
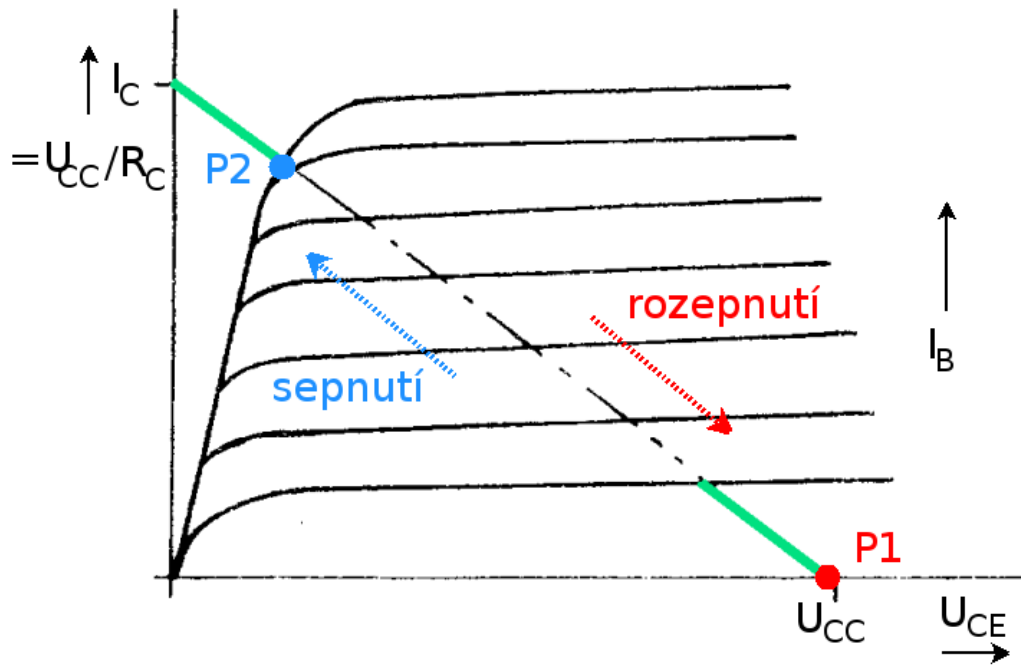

- Je-li tranzistor **rozepnut** (bod **P1**), je napětí U_{CE} prakticky rovno napájecímu napětí U_{CC}

$$I_C \rightarrow 0: U_{CE} = U_{CC} - R_C * I_C = U_{CC}$$

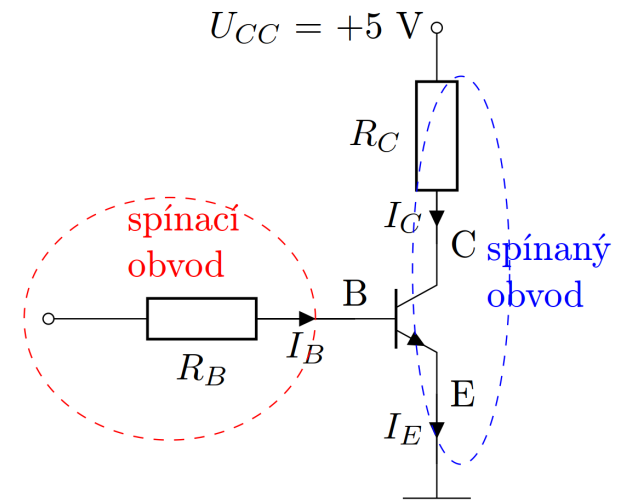
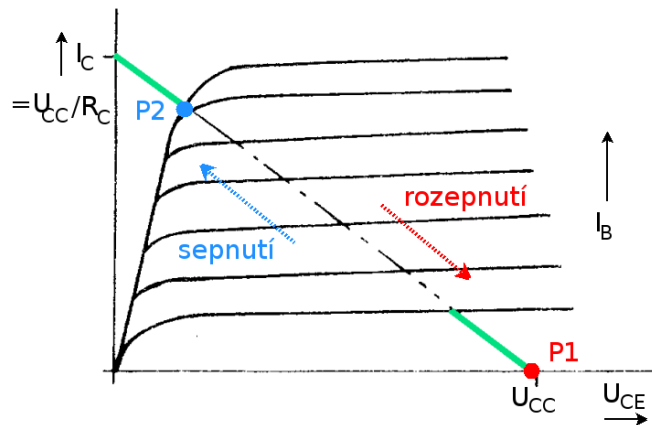
- Je-li tranzistor **sepnut** (bod **P2**), začne jím protékat proud I_C velikostně omezený jen odporem R_C a přímo úměrně závislý velikosti proudu I_B

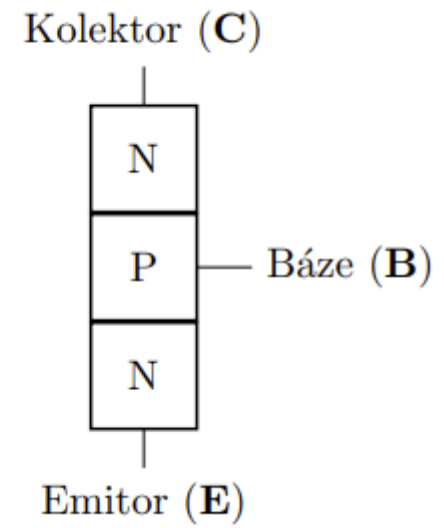
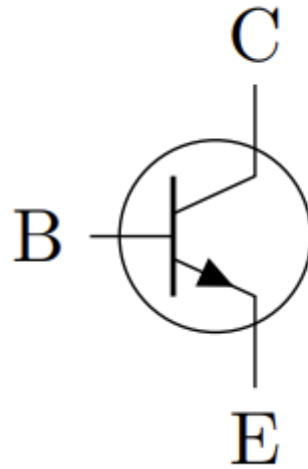
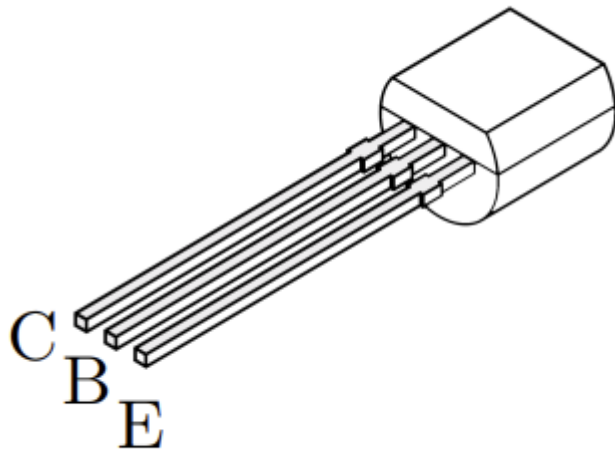

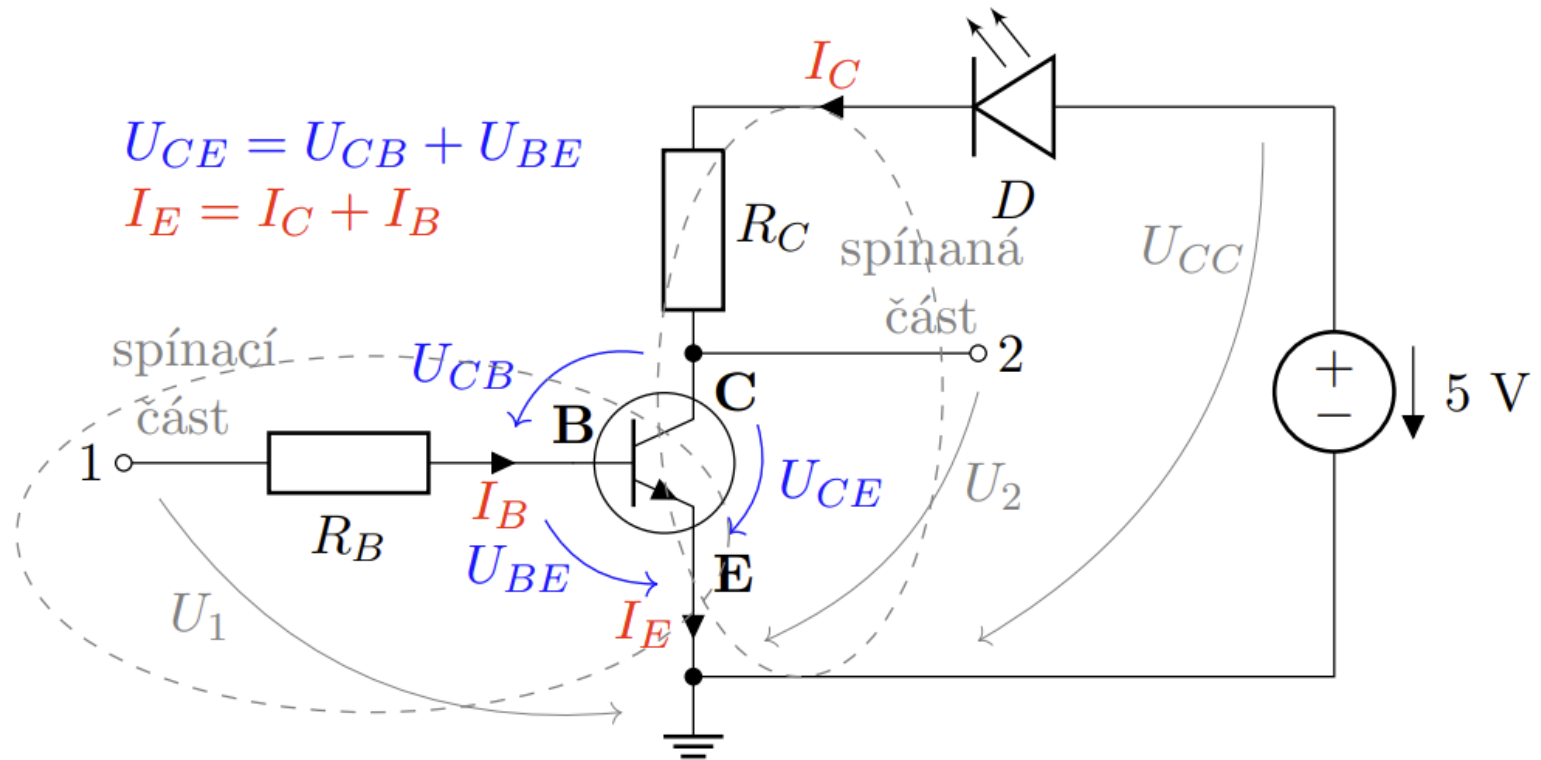
- **Sepnutí:** pokud je proud I_B takový, že $U_{BE} \approx 0,7V$
- Po sepnutí tranzistoru začne kolektorem **protékat**

proud
$$I_C = \beta * I_B = \left(\frac{U_{CC} - U_{CE}}{R_C} \right)$$

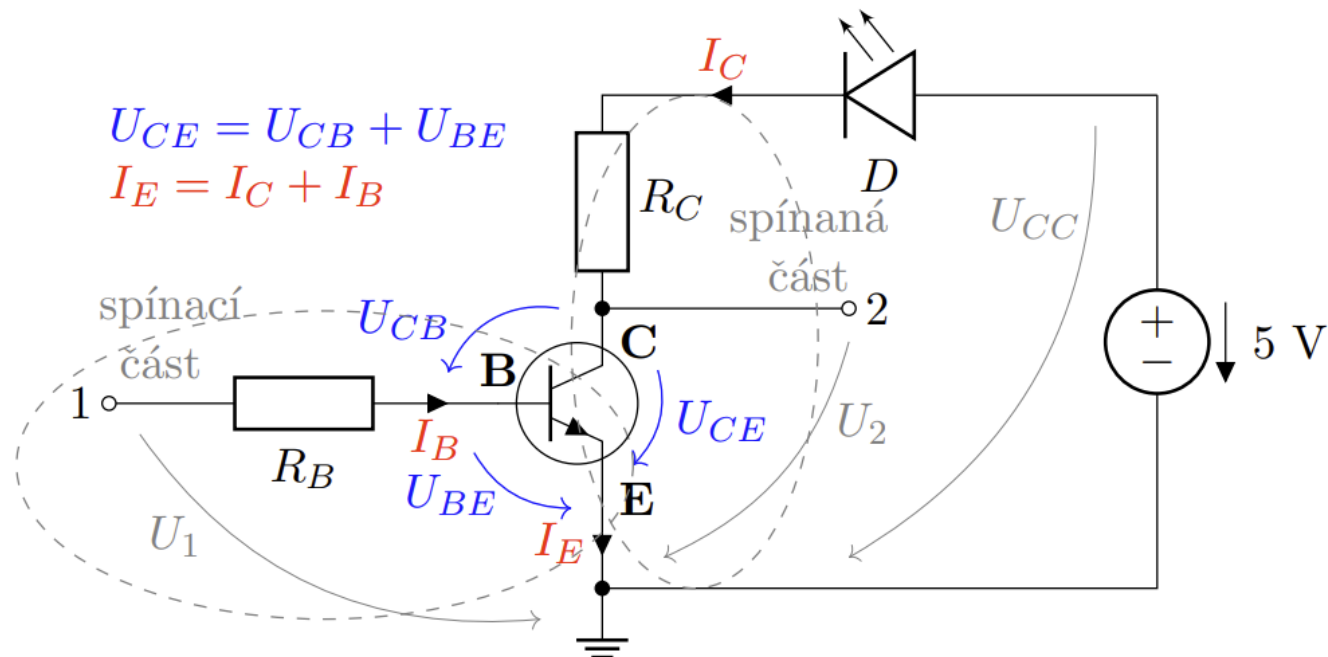
- $\beta = I_C/I_B$ je **proudové zesílení** daného typu tranzistoru
- $U_{CC} = U_{CE} + R_C * I_C$
- U_{CE} klesne po sepnutí z hodnoty cca U_{CC} typicky na hodnotu několika desetín V .

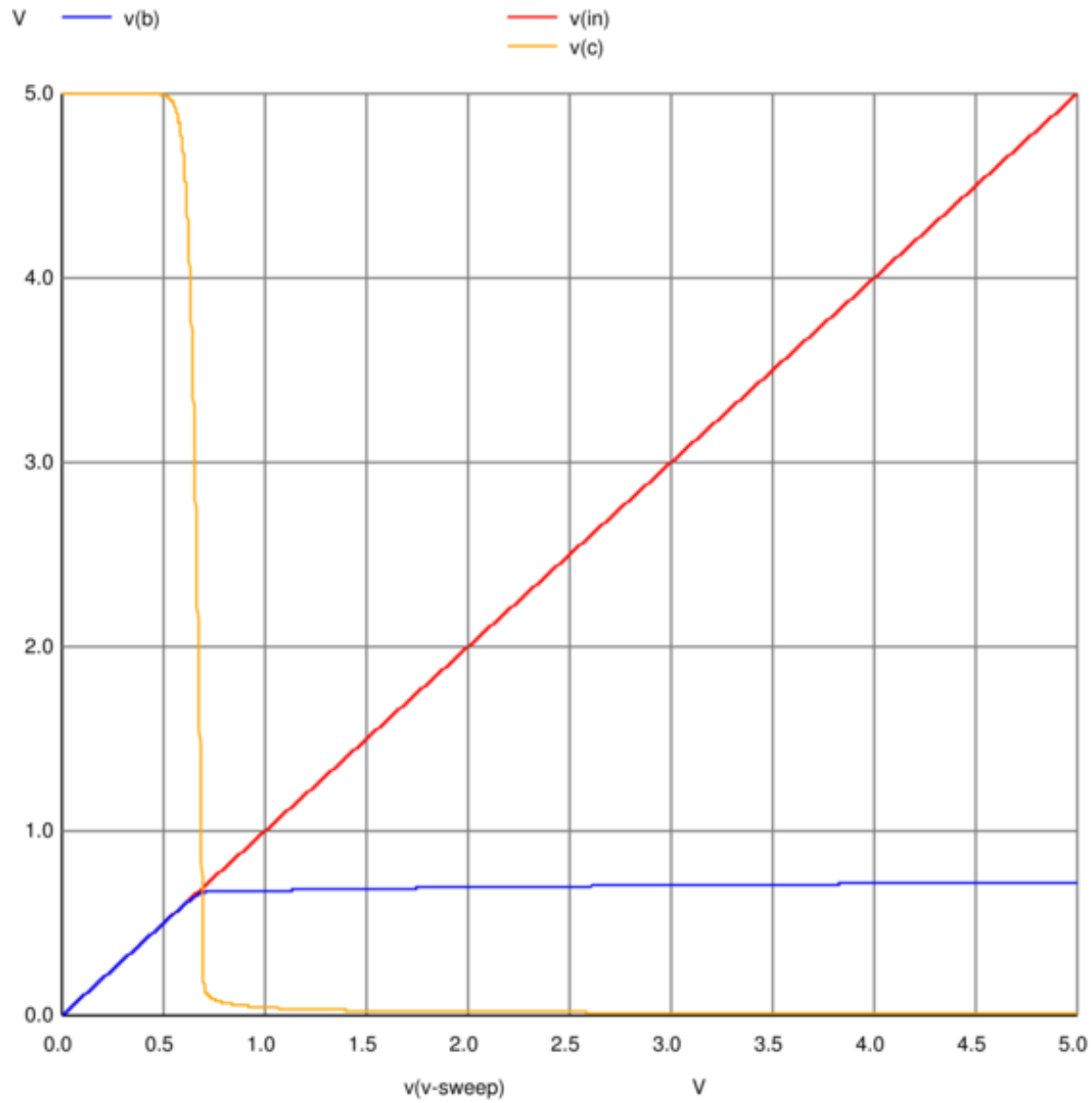
- Napětí U_1 – **přes potenciometr** (jeden vstup **5V**, druhý **0V**, jezdec se připojí k rezistoru R_B)
- Napětí U_{CC} – přímo **5V**, bez potenciometru

U_1	0	0.4	0.6	0.8	1	3	5	
U_{BE}								[V]
U_2								
Svit LED								[%]

Grafy:

- osa x: U_1 , osa y: U_2
- osa x: U_1 , osa y: U_{BE}

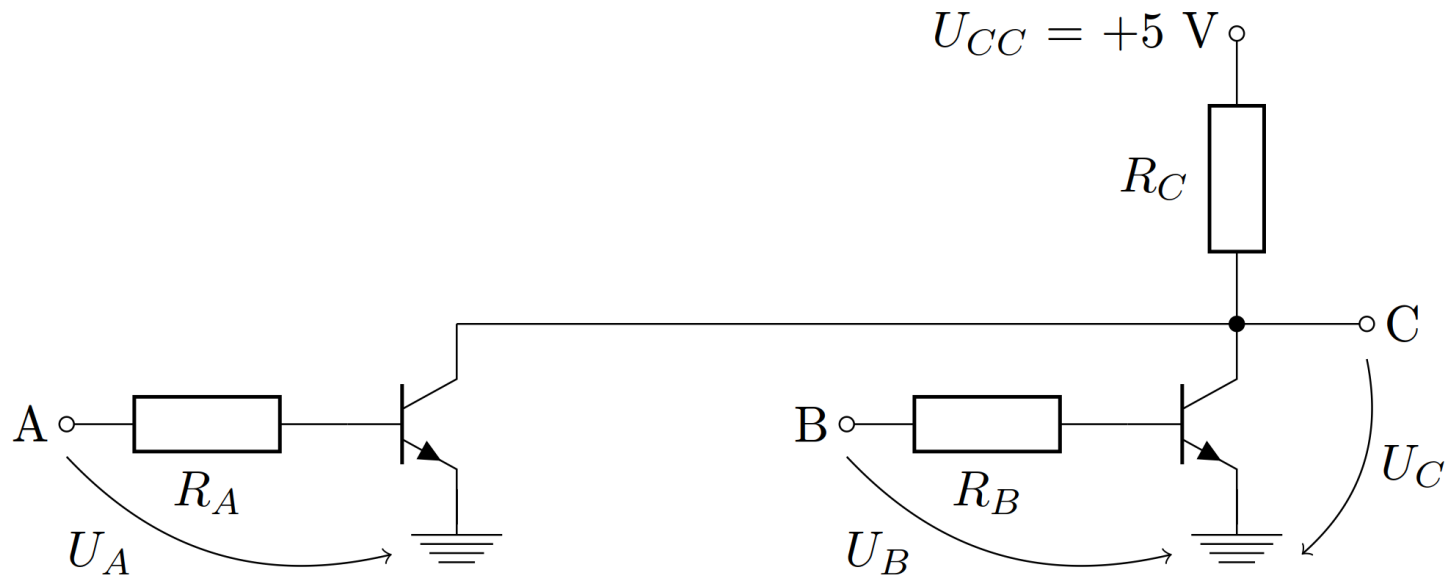
Proč bývá tranzistor-spínač označován pojmem **invertor logické úrovně**?

- Pokud přivedeme **vysoké** vstupní napětí $U_1 \rightarrow$ výstupní napětí $U_2 (U_{CE})$ bude **nízké**
- Pokud přivedeme **nízké** vstupní napětí $U_1 \rightarrow$ výstupní napětí $U_2 (U_{CE})$ bude **vysoké**

Koncept RTL

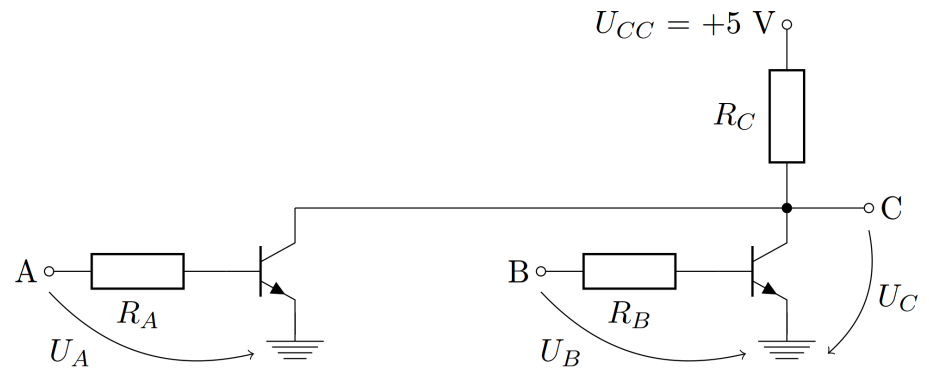
DVOUVSTUPÉ HRADLO

- **Logika RTL = rezistor-tranzistorová logika**
- Jakou logickou funkci hradlo realizuje?
  - Hodnota napětí na **výstupu C**

- Jakou logickou funkcí hradlo realizuje? **NOR**

A	B	C
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	0

- Je-li **alespoň jeden** vstup na **log. 1**, je jeden z tranzistorů otevřen (sepnut) a na výstupu je **log. 0**
- Pokud jsou **oba vstupy** na **log. 0**, tranzistory jsou uzavřeny (rozepnuty) a na výstupu je **log. 1**

- [1] Webové stránky cvičení IEL, dostupné online z: <https://www.fit.vutbr.cz/study/courses/IEL/private/labs/.cs>

Děkuji za pozornost!